

Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу
України та інших законів України щодо врегулювання простроченої
заборгованості військовослужбовців, цивільних осіб, які позбавлені
особистої свободи або зникли безвісти, членів їхніх сімей та осіб з
інвалідністю у період дії воєнного стану в Україні та у післявоєнний час»
(реєстр. № 15458 від 30.07.2026)

***Анотація:** У інформаційній довідці викладено результати аналізу проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо врегулювання простроченої заборгованості військовослужбовців, цивільних осіб, які позбавлені особистої свободи або зникли безвісти, членів їхніх сімей та осіб з інвалідністю у період дії воєнного стану в Україні та у післявоєнний час» (реєстр. № 15458 від 30.07.2026). Проаналізовано зміни щодо оподаткування прощення кредитного боргу військовослужбовців, цивільних осіб, які позбавлені особистої свободи або зникли безвісти, членів їхніх сімей та осіб з інвалідністю.*

***Ключові слова:** оподаткування; прощений борг; споживче кредитування; військовослужбовці; особи з інвалідністю; члени сімей військовослужбовців; особи, позбавлені особистої свободи.*

Вступ

У 2022 році Закон України «Про споживче кредитування» було доповнено нормами, що визначили додатковий захист для окремих захищених категорій позичальників, серед яких: військовослужбовці; особи з інвалідністю внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби, чи внаслідок захворювання після звільнення їх з військової служби, пов'язаного з проходженням військової служби; члени сімей військовослужбовців, які загинули, померли чи пропали безвісти; особи, які перебувають у полоні; особи, з якими втрачено зв'язок; особи, зниклі безвісти, тощо. Таким чином законодавець намагався посилити державні гарантії соціального захисту цих осіб та сприяти розвитку кредитування у період правового режиму воєнного стану.

Водночас питання оподаткування прощеного боргу у споживчому кредитуванні не було вирішено.

Основна частина

Проєктом Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо врегулювання простроченої заборгованості військовослужбовців, цивільних осіб, які позбавлені особистої свободи або зникли безвісти, членів їхніх сімей та осіб з інвалідністю у період дії воєнного стану в Україні та у післявоєнний час» (реєстр. № 15458 від 30.07.2026) пропонується:

звільнити кредиторів від обов'язку збільшувати фінансовий результат до оподаткування на суму використання резерву при прощенні заборгованості за споживчими кредитами осіб захищених категорій та визначених категорій цивільних осіб;

виключити суми анульованого боргу (включаючи основний борг (тіло), відсотки, комісії) із загального оподатковуваного доходу фізичної особи, яка є особою захищеної категорії та визначених категорій цивільних осіб;

підвищити для всіх інших категорій боржників (які не є особами захищеної категорії та визначених категорій цивільних осіб) неоподатковуваний поріг прощення (анулювання) основної суми боргу за кредитними договорами з 25 % до одного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного податкового року.

Закон України «Про споживче кредитування» пропонується доповнити нормами, що стосуються права членів сімей, спадкоємців або представників військовослужбовців та цивільних осіб звертатися до кредитора з клопотанням про списання боргу, а також права кредитодавця ухвалювати рішення про прощення 100 % заборгованості або її частини. Також передбачені зміни до Закону України «Про виконавче провадження».

Слід зазначити, що законопроект передбачає внесення змін до підпункту 139.3.3 пункту 139.3 статті 139 Податкового кодексу України, який встановлює для банків та небанківських фінансових установ збільшення фінансового результату до оподаткування, якщо резерв використовується у зв'язку із припиненням визнання активу при прощенні заборгованості фізичних осіб, які є пов'язаними з таким кредитором або перебувають з таким кредитором у трудових відносинах, або перебували з таким кредитором у трудових відносинах і період між датою припинення трудових відносин таких осіб та датою прощення їхньої заборгованості не перевищує три роки. Водночас абзац другий підпункту 2 підпункту 139.3.3 пункту 139.3 статті 139 Податкового кодексу України встановлює, що сума використання резерву у зв'язку із припиненням визнання активу при прощенні кредитором заборгованості інших осіб не змінює фінансовий результат до оподаткування. Отже, надані банкам та небанківським фінансовим установам пільги стосуються тільки осіб, які були з ними пов'язаними, наприклад, колишніх працівників банків, що були мобілізовані. Такі незначні поступки навряд чи стимулюватимуть прощення боргів захищеним категоріям осіб.

Також варто звернути увагу, що внесені до підпункту 164.2.17 пункту 164.2 статті 167 Податкового кодексу України зміни передбачають збільшення до одного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного податкового року, неоподаткованої основної суми боргу (кредиту) платника податку, прощеного (анульованого) кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним з процедурою банкрутства. Водночас законопроект не передбачає такого підвищення для боргу платника податку перед кредитором-фінансовою установою при виконанні таким кредитором рішення суду про звільнення боржника-фізичної особи від боргів у справі про

неплатоспроможність, що може бути розцінено як дискримінаційна норма. Наразі Податковий кодекс України встановлює однакові звільнення для обох категорій боржників. Аналогічно відповідні зміни не внесено й до підпункту 165.1.55 пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України.

Доповнення пункту 6² розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про споживче кредитування» нормою щодо можливості прийняття кредитором рішення про прощення (анулювання) боргу у розмірі 100 % заборгованості або в іншому розмірі, визначеному кредитором або новим кредитором, виглядає не обов'язковим, адже кредитор і на теперішній час має можливість прощення боргу.

Зміни до частини дев'ятої статті 27 Закону України «Про виконавче провадження» щодо звільнення від виконавчого збору за виконавчими документами про стягнення заборгованості споживачів та інших зазначених в Законі України «Про споживче кредитування» осіб, які належать до захищеної категорії, не повною мірою відповідають принципу правової визначеності. Такі зміни, на нашу думку, доцільніше внести до частини п'ятої цієї статті, доповнивши її новим окремим підпунктом. У тексті також вбачається за необхідне вказати, що звільнення стосується осіб, які належать до захищених категорій, визначених пунктом 6² розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про споживче кредитування».

Висновки

Законопроект потребує доопрацювання з урахуванням наведених вище міркувань. На нашу думку, варто розглянути можливість запровадження більш вагомих податкових пільг для банків та небанківських фінансових установ, які прощають борг захищеним категоріям осіб. На теперішній час також гостро стоїть проблема відмов у наданні військовослужбовцям кредитів¹, тому пільги банкам та небанківським фінансовим установам могли хоча б частково вирішити це питання за умови впровадження дієвих законодавчих механізмів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

¹ Військовим не дають кредити. У Раді заявили, що проблему можна вирішити без змін у законі. Вебсайт Liga.net. URL: <https://finance.liga.net/ua/bank/news/viyskovym-ne-daiut-kredyty-u-radi-zaiavyly-shcho-problemu-mozhna-vyrishyty-bez-zmin-u-zakoni>